

İLHAMƏ ZALOVA
Azərbaycan Universiteti
zalovailham1@gmail.com

“RÖVŞƏN BƏYİN ATLANMASI” ƏSƏRİNDƏ HUMANIST IDEALLAŞDIRMA

Açar sözlər: H.Longfello, Koroğlu, Rövşən, Qırat, Şərq, humanizm, ideallaşdırma

Keywords: H.Longfellow, Kurroglou, Roushen beg, Khyrut, Oriental, East, humanism, idealization

Ключевая слова: Г.Лонгфелло, Кероглу, Рушан, Гырат, Восток, Гуманизм, идеализация

Longfellowun Şərq üslubunda nümayiş etdirdiyi şeirlər sırasında ən məşhuru “Rövşən bəyin atlanmasıdır”. Bu əsərdə nə Emersonun mistisizmi, nə də Brovning və Hantın mədəni notları öz əksini tapmır. Bu hekayə öz sadəliyi, bir adamın atına olan məhəbbəti, onun üçün yaşamağı diqqəti cəlb edir. Longfellowun yazı üslubu baxımından şeir yazarın şərq ədəbiyyatına olan marağının tipik göstəricisidir. Longfello həmçinin Skandinaviya ədəbiyyatındakı saqalardan, İspan və Alman ədəbiyyatında əfsanə və xalq hekayələrindən ilham aldı. Sonralar müasirləriylə ayaqlaşmaq üçün yaratdığı əsərlərində keçmiş araşdırmalarından bəhrələnmiş oldu.

“Rövşən bəyin atlanması” əsəri Longfellowun məşhur əsərinə çevrilmədi, çünki burada insan həyatının mövcudluq və ölüm, sevgi və nifrət, bir insanın sevinc və kədəri kimi mühüm məsələlər əks olunmur. Ancaq buna baxmayaraq Longfellowun bu poeması yenə də öz yazılma üsuluna görə məşhurdur.

Longfellowun oxuduğu bütün dram əsərləri və şeirlərdən gələn bütün fikirləri qeyd etdiyi “Təkliflər kitabı” başlıqlı nəşr olunmamış kitabçası beyninin yeni ideyalarla zəngin olduğunun göstəricisidir. Bu kitabçada “Koroğlu: the leap of Roushan Beg (Koroğlu: Rövşən bəyin atlanması)” qısa yazılı giriş mövcuddur. Bu yazı Longfellowun dolub-daşan ideyalarının mövcudluğunu üzə çıxarmış olur. Longfellowun gündəliyində isə bizə şeirin tamamlanması haqqında məlumat verən 1877-ci il Avqust ayında qeydə alınmış mövzu başlıqları bunlardır:

Sunday 5. Mr.Wilfred A.French called. He has been seven years in Germany and speaks the German as well as he does English.

Monday 6. Finished Leap of Kurroglu

Tuesday 7. Dove to town on business

Bazar günü 5. A.Frenç adlı Cənab Vilfred. O yeddi il Almaniyada olub
və Alman dilində İngilis dili kimi əla danışır.

Bazar ertəsi 6. Koroğlunun atlanması tamamlandı

Çərşənbə axşamı 7. Biznes üçün şəhərə baş çəkildi

Lonqfello nə istədiyini bilirdi. Aşağıdakı yazılar isə 1877-ci il Aprel
günüyləndən alınmışdır:

Saturday 21. Morning, arranging "Poems of Places for Syria."

Afternoon.....

Evening, read over again Chodzko's Persian Poetry and designed a
poem on the Leap of Korroglou.

Şənbə 21. Şəhər, təşkil etmə "Saira üçün Ölkə poemaları"

Günorta.....

Axşam, Persiya şeirini yenidən oxumaq və Koroğlunun atlanması
poemasını hazırlamaq

Lonqfellowun humanizm tərəfdarı olması onun "Rövşən bəyin
atlanması" əsərində nəzərə çarpır. Belə ki, Şərq folklorunda Lonqfellowun
diqqətini cəlb edən məsələlərdən ən əsası humanizmdir. Şərq folklorunun bariz
nümunəsi olan "Koroğlu" eposunda da "Hayavata" əsərində olduğu kimi fiziki
ideallaşdırma ilə yanaşı humanist ideallaşdırma da mövcuddur. Lakin,
"Koroğlu" əsərində fiziki ideallaşdırma üstünlük təşkil etdiyi təqdirdə,
"Hayavata" əsərində humanist ideallaşdırmaya əsas yer verilir.

"Koroğlu" eposundakı Lonqfellowunu cəlb edən humanist ideallaşdır-
malardan biri Koroğlunun istər adi, istərsə də dar günlərində Qırata
məhəbbətlə yanaşmasıdır. Digər ölkə xalqlarının folklorunu araşdıran
Lonqfello bu məqamdan yararlanaraq "Rövşən bəyin atlanması" əsərini
yazır. Əsər eposun "Koroğlunun Türkmən Səfəri" hissəsindən alınmışdır və
Koroğlunun yolunu kəsən Ərəb Reyhan üzərində qələbəsi təsvir olunur.
Lakin Lonqfello "Rövşən bəyin atlanması" əsərində əsas diqqəti Koroğlunun
Qırata olan münasibətini, ona müraciətini bədii boyalarla, heyratımız şəkildə
təsvir edir.

Soft thy skin as silken skein, İncə, ipək, xoş dərilim
Soft as woman's hair thy mane, Zərif qadın saçlım mənim
Tender are thine eyes and true; İncə gözlüm, şux bənizlim
All thy hoofs like ivory shine, Fil dişi ayaqlarınla
Polished bright. O life of mine, Atıl, qurtar Koroğlunu
Leap, and rescue Kurroglou!" [3] Parla atım
Mənim həyatım

Əsərdə Lonqfello ideallaşdırma zamanı “humanist prinsipləri” mərkəzdə tutur. Belə ki, Lonqfello Rövşənin “Qırat”a olan “insani münasibətini” nin təsviri ilə ideallaşdırmanı həyata keçirir. Əsərdə Rövşənin humanizmi elə Lonqfellonun humanizmidir. Lonqfellonun ideallaşdırdığı məhz “Qırat”dır. Lonqfello Rövşənin Qırata münasibətinin onun Dəlilərinə münasibəti ilə eyniləşdirir. Qıratın görünüşünü, yerişini, gücünü, zirvədən atlanmasını təsvir edərkən onun Rövşən üçün ideal varlıq olduğunu bildirməyə çalışır. Bunun üçün ən gözəl bədii boyalardan, bənzətmələrdən istifadə edir. Qırat həqiqətən də Rövşən üçün idealdır, çünki o uçurumdan Qıratsız atlana bilməzdi, məğlub ola bilərdi.

“Rövşən bəyin atlanması” əsərində Koroğlu qırata müraciət zamanı onun həm xarici həm də daxili gözəlliyini göstərərək bir növ onu əzizləyir, ona sevgisini ifadə edir və onu döyüşə hazırlayır. Əsərdə göründüyü kimi Koroğlu əvvəlcə

Qıratın xarici görünüşünü tərif edir. Ona “incə ipək dərilim”, “zərif gözlüm”, “xanım saçlım”, “fil dişi dırnaqlım” deyərək müraciət edir.

"O my Kyrat, O my steed, Gözəl Qırat, gözəl atım
Round and slender as a reed, Oval, incəbelli atım
Carry me this danger through! Qoy olsun otlaqlar sənin
Satin housings shall be thine, Qoy olsun qızıl məskənin
Shoes of gold, O Kyrat mine! Yar keçilməz yollarını
O thou soul of Kurroglou! [3] Götür apar Koroğlunu
Koroğlunun cismi, ruhu
Sənə qurban olsun canım
İncə belli gözəl atım

Əsərdə Koroğlu Qırata müraciətində onun xarici görünüşündən sonra atın daxili gözəlliyini, qoçaqlığını, etibarlılığını, bacarıqlığını tərif edir. Koroğlu dar məqamlarda yalnız öz Qıratına güvənir və etibar edir. Bu məqamda isə Koroğlu Qıratdan onu keçilməz, təhlükəli yollardan keçirməyini istəyir.

Şərq eposu “Koroğlu” eposuna müraciət etsək eynilə Koroğlunun Qırata olan sonsuz məhəbbətini nəzərdən keçirmiş olarıq. Eposun “Koroğlunun Türkman Səfəri” bölməsində Qıratın təsviri və tərifi verilir.

Arxam qarı düşman, qabağım uçurum,
Apar Çənlibelə məni, Qıratım!
Sənə sığınmışam, qurtar bu dardan,
Apar Çənlibelə məni, Qıratım! [4]

“Koroğlu “eposunda dar günlərdə onu xilas edən ən dəyərli varlıq Koroğlu üçün Qıratdır.

“Rövşən bəyin atlanması” əsərində Longfello Koroğlunun dilindən Qırata tərif verməklə kifayətlənmir, elə əsərindən əvvəlindən sonuna qədər özü də Qıratın ədəbi boyalarla təsvirini verir.

Such was Kyrat's matchless speed Qırat kimi kişnəyəni
Never yet could any steed Toz-dumanla yüyürəni
Reach the dust-cloud in his course; Görməzsən çatan bu ata
More than maiden, more than wife, Qız, gəlinlər qurban ola
More than gold and next to life, Rövşənin qızıl atına
Roushan the Robber loved his horse. [3] O Sevimli Qıratına

Longfelloya görə Qıratın təzlu-dumanlı qaçışına, sürətinə heçbir at çata bilməz. Longfello belə düşünür ki, Qırat Koroğlu üçün bütün xanımlardan da üstündür, o Koroğlunun həyatının mənasıdır, məhəbbətidir (love of my life).

Gently Roushan Beg caressed O Qıratı əzizlədi
Kyrat's forehead, neck, and breast; Boynunu oxşayaraq
Kissed him upon both his eyes; [3] Ona mahnı bəstələdi
İki gözündən öpərək

“Rövşən bəyin atlanması” böyük bir quldur başçısının kəşməkeşli həyatın və onu təqib edən feodallarla mübarizəsini əks etdirən əsərdir. O rahat idarə edilən mükəmməl bir ata sahibdir. Bu at ona itaətindən çıxmır və otuz metr genişlikdəki bir dağ zirvəsindən sıçrayaraq Rövşəni təhlükəsiz tərəfə aparır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. <https://www.nps.gov/long/learn/historyculture/henry-wadsworth-longfellow.htm>
2. http://www.hwlongfellow.org/poems_poem.php?pid=307
3. <http://www.bartleby.com/270/11/197.html>
4. Azərbaycan ədəbiyyatı: Koroğlu [Mətn]. Bakı 2005

İ.Zalova

Humanist idealization in “Leap of Roushen Beg”

Resume

The article analysis the literary activities of Henry longfellow, the great American poet of romance. In particular “The leap of Roushen beg” reflects the analysis of humanist ideas in this article. While idealization Longfellow

focuses on the humanist principles. Longfellow describes Roushen's human attitude to his horse called Khyrut. In this work Roushen's humanism considers as Longfellow's humanism. Describing the appearance, the power, the jumping from the peak of Khyrut, he tries to describe that it is an ideal asset for Roushen.

Longfellow uses the most beautiful art dyes and analogies. Khyrut is really ideal for Roushen because it couldn't be jumped off the cliff and could be defeated without it. Koroglu praises the beauty, courage, reliability and abilities of the horse after its appearance. Koroglu trusts and relies only on his own horse in difficult moments. At this point, Koroglu wants it to take him from dangerous peak. This horse doesn't abandon him and leaps from the mountain top of a thirty-meter wide, leading Roushen to the safe side

И.Залова

Гуманист идеализация в «Прыжке Рушана Бега»

Резюме

В статье анализируются общие черты творчества великого американского поэта Анри Лонгфелло. Его работа, в частности, «Скачок Рушана», отражает гуманист взгляды местных жителей. В то время как идеализация Лонгфелло фокусируется на гуманистических принципах. Лонгфелло описывает человеческое отношение Рушана к своему коню по имени Кират. В этой работе гуманизм Рушана рассматривает как гуманизм Лонгфелло. Описывая внешний вид, мощь, прыжки с вершины Кират, он пытается описать, что это идеальный актив для Рушана.

Лонгфелло использует самые красивые художественные красители и аналогии. Кират действительно идеален для Ровшана, потому что его нельзя спрыгнуть со скалы и можно победить без него. Кероглу хвалит красоту, смелость, надежность и способности лошади после ее появления. Кероглу доверяет и полагается только на своего коня в трудные моменты. В этот момент Кероглу хочет, чтобы он забрал его с опасного пика. Этот конь не покидает его и прыгает с вершины горы шириной тридцать метров, уводя Рушана в безопасное место.

Rəyçi: Ülviyyə Rəhimova

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent